



Afzender
Korpsstaf

Ministerie voor Rechtsbescherming
Directeur Wetgeving en Juridische Zaken
[Redacted]
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Rubricering
Niet Vertrouwelijk

Datum 16 september 2024
Ons kenmerk [Redacted]
Uw kenmerk [Redacted]

Behandeld door Korpsstaf
Kopie aan -
Bijlage(n) -

Onderwerp Consultatieadvies conceptwetsvoorstel Eerste aanvullingswet nieuw Wetboek van Strafvordering

Geachte [Redacted],

Met uw brief van 8 mei jl. gaf u mij de gelegenheid een reactie te geven op een conceptvoorstel voor de *Eerste aanvullingswet nieuw Wetboek van Strafvordering*. Graag maak ik daarvan gebruik.

Algemeen

Het conceptwetsvoorstel omvat een aantal voorstellen ter aanvulling op het wetsvoorstel Vaststelling van het nieuwe Wetboek van Strafvordering, zoals deze is ingediend bij de Tweede Kamer. Het betreft, naast de correctie van een aantal omissies, ook nieuwe voorstellen en aanpassingen van onderdelen van het laatstgenoemde wetsvoorstel die zijn ingegeven door heroverweging op basis van eerder ontvangen adviezen. Niet alle onderdelen van het voorliggende conceptvoorstel zijn relevant voor de politie. Mijn reactie beperkt zich tot die onderdelen die voor de taakuitvoering en de bedrijfsvoering van de politie van betekenis zijn. Om die reden geef ik geen advies op de vraag die u in uw aanbiedingsbrief stelt over een mogelijke uitbreiding van de kring van spreekgerechtigden.

Ik ga achtereenvolgend in op de volgende onderwerpen:

1. Regeling van procesafspraken;
2. Strafvorderlijke gegevensverwerking;
3. Aanpassingen van bepalingen over het onderzoek met betrekking tot het lichaam;
4. Verbetering van de regeling van de buitengerechtelijke afdoening;
5. Aanpassing van enkele onderdelen van de deskundigenregeling;
6. Strafvordering op zee en in de lucht;
7. Herstructurering van (bijzondere) voorwaarden en het toezicht op de naleving daarvan;
8. Vormgeving van het vernietigen van gegevens als strafrechtelijke maatregel;
9. Aanpassing van artikel 1.1.1 (strafvorderlijk legaliteitsbeginsel) in verband met de doorwerking van internationaal recht;
10. Introductie van een nieuwe heimelijke bevoegdheid tot het inloggen met rechtmatig verkregen gegevens op een elders aanwezig geautomatiseerd werk;
11. Regels over het verstrekken van niet-strfbare gegevens na inbeslagneming;
12. Aanpassing van de regels voor anderstalige slachtoffers;
13. Aanpassing van de regeling over kennisnemen van brieven.

Korpsstaf
Postbus 17107, 2502 CC Den Haag

1. Regeling van procesafspraken

Met de in de artikelen KKK en YYY voorgestelde regeling wordt voor het eerst voorzien in een wettelijke regeling voor het maken van procesafspraken tussen de officier van justitie en de verdachte. Hoewel het huidige Wetboek van Strafvordering geen regeling kent voor het maken van procesafspraken, is deze praktijk niet nieuw. De Hoge Raad heeft op 7 september 2022 uitspraak gedaan over de toelaatbaarheid van procesafspraken, en sinds augustus 2023 is hierover een OM-aanwijzing van kracht.

Procesafspraken kunnen een bijdrage leveren aan de effectiviteit en voortvarendheid van het strafproces. Hoewel de praktijk rond procesafspraken nog jong is, blijkt tot heden uit casussen dat tijdswinst als gevolg van procesafspraken behaald wordt ná de fase van het opsporingsonderzoek. Als zodanig ondervindt de politie geen direct voordeel van de voorgestelde regeling.

Een verkorting van doorlooptijden van strafzaken in het algemeen en het besparen van werklast bij het openbaar ministerie en de rechtspraak komt indirect echter de efficiëntie van de gehele strafrechtketen ten goede. Ik onderschrijf daarom het belang van een duidelijke, voor de praktijk goed toepasbare regeling.

2. Strafvorderlijke gegevensverwerking

Het huidige Wetboek van Strafvordering geeft op een aantal plaatsen niet alleen procedurele regels over de opsporing, vervolging, berechting en executie, maar ook voorschriften over de wijze waarop in dat kader bepaalde verkregen strafvorderlijke gegevens gebruikt mogen worden. In het wetsvoorstel voor de Eerste vaststellingswet dat nu voorligt in de Tweede Kamer zijn deze gegevensbepalingen niet opgenomen. Bij de voorbereidingen van dat wetsvoorstel was het de bedoeling om alle bepalingen over strafvorderlijke gegevensverwerking op te nemen en samen te brengen in een nieuwe gegevensverwerkingwet, waarmee tevens vervanging van de huidige Wet politiegegevens (Wpg) en Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens werd beoogd. Deze wetten zijn eveneens aan modernisering toe omdat zij niet voldoende zijn toegesneden op de huidige en toekomstige werkelijkheid van een hoge mate van dataficatie in de samenleving, de groeiende datavolumes en de behoefte tot (complexe) data-analyse die dit met zich meebrengt, ook in het strafproces. Voor de invoeringskosten van een dergelijke nieuwe strafvorderlijke gegevenswet is echter tot nu toe geen dekking gevonden. Daarom worden de genoemde regels nu, via de Eerste aanvullingswet, alsnog in het nieuwe Wetboek van Strafvordering ingevoegd. Voor een deel gebeurt dit '1-op-1', dus zonder inhoudelijke wijzingen, maar voor een ander deel worden wel inhoudelijke wijzigingen voorgesteld. Op dat deel ziet mijn advies. Meer specifiek betreft het de voorgestelde artikelen 2.1.18 t/m 2.1.20.

Schets van de voorgestelde wijzigingen

De voorgestelde wijzigingen betreffen met name de voorschriften voor hergebruik en vernietiging van gegevens die verkregen zijn met toepassing van verschillende opsporingsbevoegdheden. Het wetsvoorstel bouwt voort op de bestaande regels rondom gegevens die zijn vastgelegd tijdens een doorzoeking, een stelselmatige observatie met een technisch hulpmiddel, getapte gegevens, opgenomen vertrouwelijke communicatie en gevorderde telecomdata. Hiervoor gelden in de huidige wet twee verschillende regimes. Voor gegevens verkregen tijdens een doorzoeking geldt dat deze dienen te worden vernietigd zodra de gegevens niet relevant blijken te zijn voor het betreffende onderzoek. Die gegevens mogen (met toestemming van de officier van justitie) worden gebruikt voor andere onderzoeken of ten bate van het verkrijgen van inzicht in de betrokkenheid van personen bij ernstige bedreigingen van de rechtsorde zoals bedoeld in artikel 10 Wpg. Voor de andere genoemde gegevens geldt dat deze binnen twee maanden na het einde van de zaak vernietigd moeten worden. Ook deze gegevens mogen, met toestemming van de officier van justitie, worden hergebruikt in andere onderzoeken of voor art. 10 Wpg-doeleinden. Kenmerkend voor alle genoemde gegevens is dat deze, over het algemeen, het karakter van 'bulkgegevens' hebben. Het gaat telkens om manieren van vergaring die inherent kunnen leiden tot grotere volumes gegevens. Door de wijze van vergaring kunnen ook gegevens worden vergaard die geen betekenis hebben voor het betreffende onderzoek.

In het wetsvoorstel blijven deze twee regimes in stand, maar de reikwijdtes ervan worden gewijzigd. De

reikwijdte van het regime waarin gegevens na gebleken irrelevantie direct vernietigd moeten worden, wordt beperkt tot gegevens die zijn verkregen met de bevoegdheid tot het heimelijk op afstand binnendringen in geautomatiseerde werken. Aan de andere kant wordt het regime waarin gegevens binnen twee maanden na het einde van de zaak moeten worden vernietigd sterk uitgebreid, met name doordat ook gegevens afkomstig van inbeslaggenomen gegevensdragers en netwerkzoekingen (gezamenlijk ook wel 'digitaal beslag' genoemd) onder dit regime worden gebracht. Voor de op deze wijze verzamelde gegevens gelden nu alleen de voorschriften van de Wpg als het gaat om de verwerking van deze gegevens na vergaring conform de condities in het Wetboek van Strafvordering.

Digitaal beslag

Ook bij digitaal beslag is vaak sprake van grotere volumes heterogene data, waarbij selectie en filtering dikwijls niet kan plaatsvinden voorafgaand of tijdens de vergaring, maar pas nádat de vergaring heeft plaatsgevonden. Digitaal beslag wordt over het algemeen uitgevoerd door een zogeheten forensische kopie te maken van een inbeslaggenomen gegevensdrager of tijdens een netwerkzoeking aantreffen dataset. Hiermee wordt geborgd dat de data wordt 'bevroren' zodat de authenticiteit van de data niet ter discussie kan komen te staan. De kopie wordt opgeslagen in de politiesystemen. In deze datasets bevinden zich, net als bij bijvoorbeeld een telecommunicatietap, vrijwel per definitie meer gegevens dan voor het onderzoek in het kader waarvan de data zijn vergaard relevant zijn. Vanuit die optiek is het op zichzelf niet onlogisch om ook digitaal beslag onder strafvorderlijke regels voor bulkgegevens te scharen.

Het gevolg van het voorstel om aanvullend op de Wpg ook voor digitaal beslag strafvorderlijke verwerkingsvoorschriften te introduceren is dat de officier van justitie een grotere rol krijgt in de nadere verwerking van deze gegevens. Omdat de gegevens verkregen via digitaal beslag een belangrijke pijler zijn onder datagedreven opsporing, is het verdedigbaar om de gezagsrol van het openbaar ministerie op dit punt te versterken.

Het is alleen de vraag of het op digitaal beslag van toepassing verklaren van de decennia geleden ontworpen strafvorderlijke regels voor o.a. de telecommunicatietap, zal en kan leiden tot een effectieve en efficiënte uitvoering. Daarbij is alleen al het volume van digitaal beslag een belangrijke factor maar ook de eerdergenoemde diversiteit en complexiteit van de dataset. Zo is het niet altijd evident welke gegevens behoren bij verdachte door verschillende datalagen maar zal ook de opkomst van deepfakes in de nabije toekomst meer integrale bestudering van het digitaal beslag vergen. Door de dataficatie in de samenleving spelen digitale gegevens inmiddels in een groot deel van alle opsporingsonderzoeken een prominente rol. Het is bovendien geen uitzondering dat in één opsporingsonderzoek meerdere, soms vele, digitale gegevensdragers in beslag moeten worden genomen, waarvan de inhoud voor onderzoek moet worden veiliggesteld. Voorafgaande selectie van in beslag te nemen gegevensdragers is veelal niet goed mogelijk omdat op voorhand niet bekend is welke gegevens op een gegevensdrager staan, en soms ook niet wat de relatie is tussen een gegevensdrager en betrokkenen. Dit leidt tot een aanzienlijk aantal gemaakte forensische kopieën en de noodzaak tot de analyse van deze gegevensdragers met nieuwe analysetechnieken. Wijzigingen in de voorschriften rondom het gebruik van deze gegevens brengen vanwege het volume grote uitvoeringsgevolgen met zich mee. In het navolgende zal ik die gevolgen nader duiden, waarbij ik onderscheid maak tussen de voorgestelde voorschriften rondom hergebruik van gegevens en de voorschriften rondom het vernietigen van gegevens.

Hergebruik

Gegevens ontleend aan inbeslaggenomen gegevensdragers of netwerkzoekingen worden verkregen in het kader van een specifiek opsporingsonderzoek. In dat onderzoek worden deze gegevens gebruikt om de toedracht van een strafbare gebeurtenis en de betrokkenheid van personen daarbij te achterhalen. Op grond van (artikel 11 van) de Wpg kunnen deze gegevens worden vergeleken met reeds eerder in andere onderzoeken verkregen gegevens, op basis van *hit-no-hit*. Zo kan worden gezien of er aanleiding is tot het delen van gegevens tussen verschillende opsporingsonderzoeken. Als op basis hiervan blijkt dat er overeenkomstige gegevens zijn, kunnen gegevens binnen de politie tussen onderzoeken worden

gedeeld na verkregen toestemming van de zogeheten bevoegd functionaris als bedoeld in de Wpg. Dit zijn daartoe opgeleide en aangewezen politiemedewerkers: teamchefs, projectleiders en coördinatoren binnen (recherche)onderzoeken. Het voorliggende wetsvoorstel komt erop neer dat de bevoegdheid om toestemming te geven voor hergebruik van gegevens in een ander onderzoek of voor analysedoeleinden wordt verplaatst van de bevoegd functionaris naar de officier van justitie. De toestemmingsprocedure wordt daardoor complexer en arbeidsintensiever. Hergebruikaanvragen moeten worden voorbereid, opgesteld, beoordeeld, gecommuniceerd en geadministreerd. Naar verwachting zal het jaarlijks om tienduizenden hergebruikaanvragen gaan. Daarmee leidt het voorstel op dit punt tot een structureel capaciteitsbeslag van enkele tientallen FTE, zowel bij politie als het Openbaar Ministerie. Dit capaciteitsbeslag kan nog groter worden afhankelijk van de vraag hoe specifiek een hergebruikbevel dient te zijn. Kan de officier van justitie bevelen dat de gehele dataset wordt hergebruikt voor een ander onderzoek, of wordt beoogd dat het bevel daarin beperkingen bevat, bijvoorbeeld tot een bepaalde gegevenssoort zoals WhatsApp-berichten tussen bepaalde personen, al dan niet binnen een bepaalde tijdspanne? Als dit inderdaad beoogd is, zullen er mogelijk meerdere hergebruikbevelen gevraagd en gegeven moeten worden ten aanzien van dezelfde gegevensset.

Vernietigen

Naar geldend recht geeft de Wpg verwijderings- en vernietigingsvoorschriften voor de gegevens in digitaal beslag. Met het voorliggende wetsvoorstel zijn niet langer de regels van de Wpg op deze gegevens van toepassing, maar de regeling van artikel 2.1.18. Dit voorschrift bepaalt dat de officier van justitie binnen twee maanden nadat de zaak is geëindigd, de gegevens doet vernietigen. Met een zaak die is geëindigd wordt bedoeld een zaak waarin een onherroepelijke einduitspraak is gewezen, bij een kennisgeving van niet-verdere vervolging, bij een verklaring dat de zaak is geëindigd of bij een buitenvervolginstelling. Met een geëindigde zaak wordt in het wetsvoorstel gelijkgesteld 'een opsporingsonderzoek dat naar redelijke verwachting niet tot een zaak zal leiden'. Op grond van de algemene verbaliseringsplicht dient van het vernietigen van gegevens telkens proces-verbaal te worden opgemaakt.

Ook de voorgestelde regeling van artikel 2.1.18 zal leiden tot de nodige uitvoeringseffecten. Een goede uitvoering van deze regeling vereist een zeer nauwkeurige administratie bij zowel politie als Openbaar Ministerie. Bij de politie zal per gegevensset/forensische kopie geregistreerd moeten worden bij welk opsporingsonderzoek deze is verkregen, en voor welke andere onderzoeken of art. 10 Wpg doeleinden voor welke daarin aanwezige gegevens hergebruikbevelen zijn gegeven. Omdat voor de opslag en analyse van gegevenssets verschillende systemen worden gebruikt, vergt deze administratie een nieuw aanvullend, bovenliggend systeem.

Als bevelen zijn gegeven voor hergebruik van delen van een oorspronkelijke gegevensset, is het daarbij bovendien de vraag of het verantwoord is om, als het oorspronkelijke onderzoek is geëindigd, de oorspronkelijke gegevensset te vernietigen. In het onderzoek waaraan een deel van de betreffende gegevens voor hergebruik is verstrekt, kunnen dan geen antwoorden meer worden gegeven op eventuele latere vragen en (deskundigen)onderzoek naar de exacte herkomst en context van de gegevens.

Het wetsvoorstel noch de toelichting geven antwoord op de vraag hoe de herziening ten voordele en ten nadele in dit kader moeten worden gezien: is beoogd dat na een onherroepelijke einduitspraak onderzoeksgegevens worden vernietigd, ook in gevallen waarin nog herziening zou kunnen volgen? En kunnen de benoemde gegevens worden hergebruikt t.b.v. de realisatie van analysemethodieken als AI-systemen? Hetzelfde geldt voor zaken die geëindigd zijn in een sepot, maar waartegen nog beklag tegen niet vervolgen loopt of openstaat. Het is dringend noodzakelijk het wetsvoorstel op dit punt te verduidelijken.

Daarbij is ook relevant op welke wijze de nu voorgestelde regeling zich verhoudt tot de regeling in het nieuwe Wetboek van Strafvordering ten aanzien van het langdurig bewaren van sporendragers, ook in bepaalde (zware) zaken die onherroepelijk zijn afgedaan. Een forensische kopie die gemaakt is van een

digitale gegevensdrager is weliswaar geen sporendrager, maar komt daarvoor als het ware in de plaats. In veel gevallen zal de fysieke gegevensdrager (de telefoon, de computer) teruggegeven kunnen worden aan de beslagene, maar het lijkt onlogisch om de daarvan gemaakte gegevenskopie niet ook onder de nieuwe regeling voor het langdurig bewaren van sporendragers te scharen, of tenminste te bereiken dat de regelingen inhoudelijk eenduidig zijn.

Een mogelijke denkrichting voor deze problematiek zou kunnen zijn om in de regeling onderscheid te maken tussen verwijderen en vernietigen, zoals in de Wpg ook al gedaan wordt. Verwijderen wil dan zeggen dat de gegevens niet meer toegankelijk zijn, maar nog wel (bijvoorbeeld na toestemming van de officier van justitie in geval van herziening) ontsloten kunnen worden.

Het Openbaar Ministerie zal iedere vervolging waarbij in het opsporingsonderzoek digitaal beslag heeft plaatsgevonden nauwgezet moeten volgen zodat de officier van justitie op het juiste moment een bevel tot vernietiging aan de politie kan verstrekken. Dit is extra complex bij een opsporingsonderzoek waaruit meerdere vervolgingen zijn voortgevloeid of nog kunnen voortvloeien. Het is niet zinvol om bijvoorbeeld bij onherroepelijke veroordeling of vrijspraak van één van de verdachten al een vernietigingsbevel te geven terwijl de vervolging van andere verdachten nog niet is geëindigd. Ook binnen het Openbaar Ministerie zal dus telkens zicht moeten zijn op de vraag in welke zaken welke (gegevens uit welke) bij de politie aanwezige gegevensset een rol spelen.

Naast het volgen van de status van alle vervolgingen, zal het Openbaar Ministerie ook de status van alle opsporingsonderzoeken waarin digitaal beslag heeft plaatsgevonden moeten monitoren om te bepalen of er nog een redelijke verwachting is dat er uit een onderzoek een vervolging zal voortvloeien. Het is de vraag op welke wijze dit zonder forse capaciteitsinzet ingericht kan worden, en welke criteria daarbij gehanteerd moeten worden. Hierbij speelt dat het niet zinvol is om opsporingsonderzoeken te beoordelen op de redelijke verwachting of er een zaak uit zal voortvloeien, als een deel van de gegevens uit dat onderzoek inmiddels zijn verstrekt aan een ander onderzoek. Vernietiging van gehele dataset in het eerste onderzoek zou dan immers leiden tot de situatie die ik hiervoor al beschreef: in het onderzoek waarin een deel van die gegevens is herbruikt zouden dan geen vragen over herkomst en context meer beantwoord kunnen worden.

Binnen de politie zal ernaar gestreefd worden om de van het Openbaar Ministerie ontvangen bevelen zo veel mogelijk op geautomatiseerde wijze uit te voeren, om zo de werklasteffecten te beperken.

Conclusie

In de conceptmemorie van toelichting worden bovengenoemde voorstellen gepresenteerd als een beperkte aanpassing. Gesteld wordt dat 'verdere normering' op het gebied van de gegevensverwerking zou leiden tot 'significante uitvoeringsconsequenties (...) alsmede een toename van de incidentele uitvoeringskosten'. Ik stel vast dat ook de voorstellen die nu gedaan worden aanzienlijke kosten en werklasteffecten met zich mee zullen brengen. Ten aanzien van het hergebruik van gegevens vloeien deze effecten voort uit het feit dat het besluitvormingsproces wordt verzwaard. Dit kan ook ten koste gaan van de voortvarendheid en snelheid waarmee gegevens binnen de politie gedeeld kunnen worden, en daarmee in voorkomende gevallen afbreuk doen aan de effectiviteit en handelingssnelheid in opsporingsonderzoeken. Juist vanwege de reeds genoemde (toenemende) betekenis van digitale gegevens/digitaal beslag in opsporingsonderzoeken is het van groot belang dat gegevens snel uitgewisseld kunnen worden tussen verschillende onderzoeken.

Ook ten aanzien van het vernietigen van gegevens brengt het voorstel aanzienlijke uitvoeringseffecten met zich mee. Het voorstel is op dit punt bovendien onvoldoende duidelijk.

Het geheel overziend is de vraag mijns inziens daarom niet zozeer of er verdere normering dient plaats te vinden, maar hoe de normering zodanig vormgegeven zou kunnen worden dat een goede balans tot stand komt tussen de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de personen wiens gegevens in de betreffende datasets zijn opgenomen en de effectiviteit van de opsporing en uitvoeringslasten van

het Openbaar Ministerie en de opsporingsinstanties. Naar mijn oordeel is die balans in het voorliggende wetsvoorstel nog niet direct goed gevonden. Mogelijk biedt het wetsvoorstel voldoende ruimte om met nadere beleidsinvulling en uitvoeringsafspraken de gewenste balans te benaderen. Het zou niettemin raadzaam zijn om rondom deze complexe materie ook alternatieve oplossingen te verkennen. Mijn gedachten gaan daarbij uit naar het starten van een brede verkenning van de betrokken belangen, beperkingen en oplossingsrichtingen, zowel in technische zin als in termen van toekomstige wettelijke kaders. Daarbij denk ik vooral aan de modernisering van gegevensverwerkingswetgeving, zoals de Wpg en Wjsg, omdat deze als gezegd niet voldoende zijn toegesneden op de huidige en toekomstige werkelijkheid van een hoge mate van dataficatie in de samenleving en de groeiende datavolumes die dit met zich meebrengt, ook in het strafproces. Waarbij vanzelfsprekend ook de consequenties van de AI Verordening betrokken moeten worden, in het bijzonder de verdere verwerking van persoonsgegevens voor AI-systeemontwikkeling ten bate van de opsporing.

3. Aanpassingen van bepalingen over het onderzoek met betrekking tot het lichaam

De toekomstbestendigheid en complexiteit van boek twee, hoofdstuk zes van het wetsvoorstel Vaststelling van het nieuwe Wetboek van Strafvordering zijn al geruime tijd een bron van zorg voor de politie. De politie heeft in afgelopen jaren bij verschillende gelegenheden gewezen op de mogelijke gevolgen van de geslotenheid van wetgeving in dit hoofdstuk. De kans dat het hoofdstuk zoals vastgelegd in de eerste vaststellingswet al bij invoering verouderd zal zijn, is gelet op de op dit terrein voortgaande ontwikkelingen groot.

Ik stel daarom met instemming vast dat met dit conceptwetsvoorstel diverse wijzigingen worden voorgesteld die recht doen aan de zorgen die de politie over dit hoofdstuk heeft geuit. Met de voorgestelde wijzigingen wordt een betere balans gevonden tussen de rechtsbescherming van betrokkenen, de toekomstbestendigheid van het wetboek en de slagvaardigheid van de opsporing.

De wijzigingen in dit onderdeel van het conceptwetsvoorstel geven aanleiding tot het doen van enkele suggesties. Deze zullen hieronder artikelsgewijs benoemd worden. Daarnaast heeft de nadere bestudering van boek twee hoofdstuk zes enkele mogelijke omissies aan het licht gebracht in het originele wetsvoorstel, die bij gelegenheid van deze aanvullingswet geadresseerd zouden kunnen worden. Deze worden in de artikelsgewijze opsomming hieronder meegenomen.

a. Het lichten van verdachten voor verhoor

Allereerst meen ik dat een specifieke bevoegdheid van de officier van justitie die voortvloeit uit het huidige Wetboek van Strafvordering en jurisprudentie per abuis niet gecodificeerd is in het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Artikel 61a van het huidige Wetboek van Strafvordering geeft de officier van justitie de bevoegdheid om onderzoeksmaatregelen te bevelen tegen de voor onderzoek opgehouden verdachte. Artikel 62a Sv kent de officier van justitie dezelfde bevoegdheden toe, maar de fase van vrijheidsbeneming waarin de verdachte zich bevindt (in verzekering, voorlopige hechtenis) verschilt.

Welke maatregelen de officier van justitie kan bevelen wordt in deze artikelen niet limitatief benoemd. Artikel 61a en 62a Sv keren niet terug in het nieuwe Wetboek van Strafvordering. In plaats daarvan zijn de verschillende maatregelen die we kennen van de huidige opsporingspraktijk afzonderlijk gecodificeerd in boek twee, hoofdstuk zes van het nieuwe Wetboek van Strafvordering zoals vastgelegd in de Eerste vaststellingswet.

Gebleken is nu dat één maatregel in het kader van het onderzoek, waar officieren van justitie met regelmaat gebruik van maken, klaarblijkelijk per abuis niet is gecodificeerd in het nieuwe Wetboek van Strafvordering. In de huidige praktijk kan de officier van justitie de directeur van een penitentiaire inrichting verzoeken om de daar verblijvende verdachte ter beschikking te stellen aan de politie of een andere autoriteit. Dit wordt ook wel het 'lichten' van de verdachte genoemd. De verdachte kan op basis van zo'n verzoek de penitentiaire inrichting verlaten om door de politie meegenomen te worden naar een politielocatie ten behoeve van verhoor of andere onderzoekshandelingen.

Wanneer dit lichten tegen de wil van de verdachte geschiedt, dan dient de officier van justitie naast het lichtingsbevel aan de directeur van de penitentiaire inrichting tevens de medebrenging van de verdachte te bevelen als maatregel in het belang van het onderzoek. Zie hierover de Hoge Raad; ECLI:NL:HR:1990:ZC0054.

Het bevelen van het medebrengen van een verdachte uit de penitentiaire inrichting tegen zijn wil is in het nieuwe Wetboek van Strafvordering nog niet gecodificeerd als bevoegdheid van de officier van justitie. Het is echter wel een bevoegdheid waar in de huidige praktijk met regelmaat gebruik van wordt gemaakt op basis van artikel 62a Sv.

Ik adviseer u daarom om in het nieuwe Wetboek van Strafvordering alsnog te voorzien in de mogelijkheid om verdachten tegen hun wil te lichten uit de penitentiaire inrichting om ze zo ter beschikking te stellen van het opsporingsonderzoek.

b. Celmateriaal van het slachtoffer

In artikel 2.6.19 is de bevoegdheid van de officier van justitie neergelegd om te bevelen dat met celmateriaal DNA-onderzoek gedaan wordt naar uiterlijk waarneembare persoonskenmerken. Ten aanzien van verdachten kan dit onderzoek gedaan worden aan de hand van veiliggestelde sporen. Bij onbekend gebleven slachtoffers kan dit onderzoek uitsluitend gedaan worden aan de hand van afgenomen celmateriaal.

Dit betekent dat het na invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering niet mogelijk is om DNA-onderzoek te doen naar de uiterlijke kenmerken van een onbekend gebleven slachtoffer aan de hand van aangetroffen sporen. Omdat dit onderzoek bij onbekend gebleven slachtoffers alleen uitgevoerd kan worden aan de hand van celmateriaal afgenomen van het lichaam, is dit alleen mogelijk als het stoffelijk overschot van het slachtoffer is aangetroffen. Onderzoek naar bijvoorbeeld de uiterlijke kenmerken van een levend slachtoffer van mensenhandel dat kort voor een politiezoeking verplaatst is, maar waarvan wel sporen veiliggesteld kunnen worden, is niet mogelijk onder de werking van artikel 2.6.19. Hetzelfde geldt voor bloedsporen afkomstig van een levensdelict waarbij het lichaam van het onbekende slachtoffer nog niet is aangetroffen.

Het is niet duidelijk waarom in artikel 2.6.19 de mogelijkheid om dit onderzoek uit te voeren aan de hand van aangetroffen sporen van onbekend gebleven slachtoffers wordt uitgesloten. Het huidige artikel 151d Wetboek van Strafvordering kent deze beperking voor onbekend gebleven slachtoffers niet. Voor zover een wijziging beoogd is ten opzichte van het huidige recht, wordt deze niet toegelicht in de memorie van toelichting.

Ik adviseer u met de Eerste aanvullingswet artikel 2.6.19 zodanig aan te passen dat onderzoek naar uiterlijk waarneembare kenmerken van onbekende slachtoffers ook uitgevoerd kan worden aan de hand van veiliggestelde sporen.

c. Uiterlijk waarneembare persoonskenmerken

De eigenschappen van de onbekende verdachte of het onbekende slachtoffer die op grond van artikel 2.6.19 onderzocht kunnen worden zijn volgens artikel 2.6.19 beperkt tot 'uiterlijk waarneembare persoonskenmerken'. Hierbij moet het gaan om persoonskenmerken waarvan met zekerheid gesteld kan worden dat de betrokken persoon daarvan op de hoogte is.¹ Ze moeten daarom 'uiterlijk waarneembaar' zijn. Kenmerken zoals aanleg voor een ziekte of psychologische gesteldheid zijn hiermee uitgesloten.

Terecht echter vermeldt de memorie van toelichting van de Eerste vaststellingswet bij artikel 2.6.19 dat de ontwikkelingen op dit gebied erg hard gaan. Denk hierbij aan onderzoek naar de invloed van omgevingsfactoren die afgeleid kan worden uit het DNA-profiel. Zo is het nu al mogelijk om aan de hand

¹ Kamerstukken II 2001/02, 28072, nr. 3.

van DNA-onderzoek vast te stellen of de onbekende donor van het DNA-profiel bepaalde verdovende middelen gebruikt. In specifieke gevallen kan informatie over middelengebruik door de onbekende verdachte van belang zijn voor het opsporingsonderzoek.

Op grond van artikel 2.6.19 zoals vastgelegd in de Eerste vaststellingswet zou dit onderzoek echter niet mogelijk zijn, omdat drugsgebruik geen 'uiterlijk waarneembaar persoonskenmerk'. Het is duidelijk dat de voorgestelde normering beoogt de betrokkene te beschermen tegen inbreuken op de lichamelijke privacy en persoonlijke autonomie omtrent het kennisnemen van mogelijke aanleg voor lichamelijke aandoeningen. Ik onderschrijf dit belang, maar adviseer nader te overwegen of het mogelijk is deze onderzoeksbevoegdheid zodanig te herformuleren dat deze belangen beschermd worden zonder onderzoek naar de invloed van omgevingsfactoren op DNA zoals het gebruik van verdovende middelen uit te sluiten.

d. Toepassing bevoegdheden bij verdachten die rehtens de vrijheid is ontnomen

In artikel 2.6.2 is vastgelegd dat verschillende bevoegdheden alleen ten aanzien van een verdachte uitgeoefend kunnen worden als deze is opgehouden voor onderzoek, of in verzekering of voorlopige hechtenis is gesteld. In artikel EE van de Eerste aanvullingswet wordt een zin toegevoegd aan dit artikel, waarin enkele uitzonderingen hierop worden aangewezen. Ik onderschrijf de noodzaak van deze uitzonderingen, maar zie toch aanleiding om twee opmerkingen te maken bij de voorgestelde wijziging.

Na toevoeging van de voorgestelde zin bevatten zowel de eerste als de tweede zin van het artikel uitzonderingen op de regel. Het zou de leesbaarheid van het artikel ten goede komen als alle uitzonderingen in artikel 2.6.2 in één zin benoemd worden. De eerste zin van het artikel luidt: 'De bevoegdheden, omschreven in de artikelen 2.6.6 tot en met 2.6.8, 2.6.10 tot en met 2.6.18, 2.6.20 en 2.6.21, kunnen ten aanzien van een verdachte alleen worden uitgeoefend als (...)'. Hiermee worden van een verder onafgebroken reeks van artikelen (2.6.2 tot en met 2.6.21) alleen artikel 2.6.9 en 2.6.19 niet benoemd, waarmee wordt aangegeven dat deze artikelen al uitgezonderd zijn van de regel. Ik adviseer voor de leesbaarheid en bruikbaarheid van de wet om alle uitzonderingen bijeen te brengen op dezelfde plaats in het artikel. Bijvoorbeeld: door in de eerste zin te bepalen dat het bedoelde vereiste geldt voor de artikelen 2.6.6 t/m 2.6.21, waarna in de laatste zin van het artikel alle uitzonderingen benoemd worden, inclusief artikel 2.6.9 en 2.6.19.

Het handschrift- en spraakvergelijkend onderzoek is gecodificeerd in artikel 2.6.15 lid 1 onder a. Blijkens artikel 2.6.2 zou het alleen mogelijk zijn om handschrift- en spraakvergelijkend onderzoek te doen bij een verdachte die is aangehouden. In de praktijk echter wordt dit onderzoek ook vaak gedaan met verdachten die worden verhoord op uitnodiging en niet na een aanhouding. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een onderzoek naar een reeks valselijk ingevulde zorgdeclaratieformulieren, waarbij de verdachte ontkent zelf dit formulier ingevuld en ingestuurd te hebben naar zijn zorgverzekeraar. Om handschriftvergelijkend onderzoek te kunnen bevelen zou de verdachte, die zich na het ontvangen van een uitnodiging voor verhoor meldt bij de betreffende opsporingsinstantie, bij aankomst aangehouden moeten worden met alles wat daarbij komt kijken. Dit omvat ten minste een voorgeleiding, insluitingsfouillering, etc. Dit is niet proportioneel, en daarnaast onnodig voor het onderzoek. Het succes van handschrift- en spraakvergelijkend onderzoek is altijd afhankelijk van de vrijwillige medewerking van de verdachte. Het aanhouden van de verdachte, louter omdat dit volgens artikel 2.6.2 een vereiste is, kent daarom geen functie en zal waarschijnlijk eerder averechts werken. Ik adviseer daarom om deze bevoegdheid toe te voegen aan de onderzoeksbevoegdheden die uitgezonderd zijn van het vereiste dat de verdachte hiervoor aangehouden dient te zijn, zoals vastgelegd in artikel 2.6.2.

e. Nieuwe regeling onderzoek aan bewusteloze personen

Met het conceptartikel HH wordt voorgesteld een nieuwe afdeling toe te voegen in het nieuwe Wetboek van Strafvordering: Afdeling 6.1.3a Onderzoek bij bewusteloosheid. Deze afdeling omvat één artikel: het voorgestelde artikel 2.6.4a. In dit artikel staan bepalingen over de toepassing van onderzoeksbevoegdheden bij bewusteloosheid.

In het voorgestelde tweede lid van artikel 2.6.4a wordt voorgeschreven onder welke voorwaarden onderzoek kan worden gedaan met betrekking tot het lichaam van een bewusteloze persoon in situaties waarin dit onderzoek normaal gesproken alleen mogelijk is met de toestemming van de betrokken persoon. Een belangrijke nieuwe voorwaarde die in het voorgestelde artikel staat is dat voor dit onderzoek ten minste een bevel nodig is van de officier van justitie.

Het op deze wijze normeren van de mogelijkheid om onderzoek te doen bij bewusteloze personen heeft directe negatieve gevolgen voor de hulpverleningstaak van de politie. De politie wordt met regelmaat gevraagd door ziekenhuizen om te assisteren bij het identificeren van bewusteloze patiënten waarvan de identiteit na enige dagen nog steeds onbekend is. Deze bewusteloze personen zijn doorgaans slachtoffer van eenzijdige ongevallen, zijn om medische redenen bewusteloos op straat aangetroffen of zijn bijvoorbeeld drenkelingen. De medische voorgeschiedenis van een patiënt kan van doorslaggevend belang zijn voor diens behandeling, maar deze blijft onbekend zolang de identiteit onbekend is. Daarnaast is het mogelijk dat familie en vrienden niet op de hoogte zijn dat de patiënt in het ziekenhuis ligt, omdat deze nog niet vermist is. Om deze redenen vragen ziekenhuizen de assistentie van de politie bij het identificeren van het bewusteloze slachtoffer als zich na enkele dagen nog niemand gemeld heeft.

Afhankelijk van de omstandigheden kan het voor de identificatie nodig zijn om vingerafdrukken te nemen en foto's te maken van de bewusteloze persoon. De vingerafdrukken worden vergeleken met de verschillende databanken, wat met enige regelmaat een hit oplevert. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer het bewusteloze slachtoffer als vreemdeling bij binnenkomst in Nederland vingerafdrukken heeft afgeestaan. Foto's worden gebruikt om te vragen om herkenning.

Als het voorgestelde artikel 2.6.4a ingevoerd zou worden, dan is het voor de politie niet langer mogelijk om vingerafdrukken te nemen van bewusteloze patiënten en kunnen geen foto's meer worden gemaakt. De politie beschikt over de bevoegdheid tot het uitvoeren van deze taak op grond van artikel 3 Politiewet. Maar de reikwijdte van artikel 3 Politiewet eindigt als grondslag voor inbreuken op de persoonlijke levenssfeer daar waar de wetgever voor het maken van deze inbreuk een hogere autoriteit als beslissingsbevoegde macht heeft aangewezen, omdat daaraan het oordeel van de wetgever ten grondslag ligt dat deze inbreuken van meer dan geringe betekenis worden geacht. Het past niet binnen de wetssystematiek dat de politie voor het nemen van vingerafdrukken en foto's van een bewusteloos slachtoffer van een strafbaar feit een bevel van de officier van justitie nodig heeft, maar dit bij bewusteloze en ongeïdentificeerde ziekenhuispatiënten zelfstandig uit zou kunnen voeren. En omdat de officier van justitie niet bevoegd is om dit onderzoek buiten het kader van een strafvorderlijk onderzoek te bevelen, eindigt daarmee na invoering van het voorgestelde artikel 2.6.4a de mogelijkheid voor de politie om deze hulpverlenende taak uit te voeren.

Ik adviseer daarom om in artikel 2.6.4a te bepalen dat onderzoek aan het lichaam van een bewusteloze persoon alleen uitgevoerd kan worden op bevel van de officier van justitie, tenzij de identiteit van de bewusteloze persoon onbekend is. In dat geval zou de opsporingsambtenaar bevoegd moeten zijn om, uitsluitend ter identificering van de bewusteloze persoon:

- afdrukken of indrukken van diens lichaamsdelen te nemen;
- maten van de persoon op te nemen;
- beeldopnamen van de persoon te maken.

Met deze of een dergelijke bepaling blijft het mogelijk voor de politie om ziekenhuizen en bewusteloze patiënten te ondersteunen bij het onderzoek naar de identiteit op basis van artikel 3 Politiewet, omdat dit binnen het kader van het Wetboek van Strafvordering (ook) geen exclusieve bevoegdheid van de officier van justitie is.

f. Fotograferen van kleding

Met het conceptartikel NN wordt voorgesteld om de tekst van artikel 2.6.12 lid 1 onder b te vereenvoudigen. Deze wijziging houdt in dat niet meer wordt vermeld dat beeldopnamen gemaakt

kunnen worden van 'de verdachte (...) of zijn kleding', maar slechts 'van de verdachte'. Op pagina 112 van de conceptmemorie van toelichting staat hierover dat deze wijziging een veralgemenisering betreft, omdat 'onder het nemen van foto's van de verdachte ook het nemen van foto's van diens kleding valt.'

Deze toelichting in de conceptmemorie van toelichting is onvoldoende duidelijk. Naar ik aanneem wordt in de toelichting met 'ook het nemen van foto's van diens kleding' bedoeld op beeldopnamen van de verdachte terwijl deze (specifieke) kleding draagt. Maar door in de toelichting te omschrijven dat 'onder het nemen van foto's van de verdachte ook het nemen van foto's van diens kleding valt' lijkt te worden gesuggereerd dat de afzonderlijke kledingstukken alleen gefotografeerd zouden kunnen worden op bevel van de officier van justitie (zie aanhef artikel 2.6.12 lid 1) en indien de verdachte aangehouden is (zie artikel 2.6.2).

Deze lezing zou uiteraard onjuist zijn, omdat opsporingsambtenaren zelfstandig bevoegd zijn om de kleding van een verdachte in beslag te nemen en te fotograferen op grond van artikel 2.7.8 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Daarvoor hoeft de verdachte niet te worden aangehouden en is ook geen bevel van de officier van justitie nodig. In dat geval adviseer ik u om in de toelichting te verduidelijken dat de bevoegdheid zoals bedoeld in artikel 2.6.12 lid 1 onder b gaat om het fotograferen van de verdachte terwijl deze de bedoelde kleding draagt.

In het geval toch bedoeld is het fotograferen van de kleding van de verdachte, terwijl deze kleding niet gedragen wordt, te normeren in het voorgestelde artikel 2.6.12, dan adviseer ik u dit te heroverwegen. Zoals opgemerkt zou dit naast de mogelijkheid van inbeslagname en onderzoek aan inbeslaggenomen voorwerpen een onnodige bepaling zijn.

g. Aanzienlijke verbetering toekomstbestendigheid

De wijzigingen die met het conceptartikel PP worden voorgesteld met betrekking tot artikel 2.6.14 betreffen een aanzienlijke verbetering van de toekomstbestendigheid van dit artikel, en dit hoofdstuk in het algemeen. In de versie van dit artikel zoals opgenomen in de Eerste vaststellingswet wordt limitatief voorgeschreven welke onderzoeken verricht kunnen worden met welk lichaamsmateriaal. Het gevolg van deze gedetailleerde en gesloten wetgeving is dat de stand van de forensische technologie als het ware 'bevroren' wordt met deze bepaling in het wetboek. Met de voorgestelde wijzigingen aan artikel 2.6.14 wordt afgezien van deze gedetailleerde wetgeving en wordt een betere balans gevonden tussen rechtsbescherming van betrokkenen enerzijds en het belang van de opsporing anderzijds.

Deze balans wordt met het nu voorgestelde artikel gevonden door niet langer de specifieke onderzoeken die uitgevoerd kunnen worden limitatief te benoemen en normeren, maar door de afname van lichaamsmateriaal te normeren. Voor de vraag welke onderzoeken met dit lichaamsmateriaal uitgevoerd kunnen worden, geldt het algemene uitgangspunt dat het uit te voeren onderzoek in het belang van het opsporingsonderzoek moet zijn en daarnaast moet voldoen aan de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. Deze wijze van normeren biedt de (forensische) technologie ruimte om te ontwikkelen, zonder daarbij de belangen van de verdachte uit het oog te verliezen.

Hoewel het uitgangspunt van normering van afname van lichaamsmateriaal in plaats van de normering van specifieke onderzoeken toe te juichen is, stuit de uitwerking hiervan in het voorgestelde conceptartikel PP toch op enkele bezwaren. Voorgesteld wordt om in het eerste lid van artikel 2.6.14 te vermelden dat celmateriaal kan worden afgenomen op grond een bevel van de officier van justitie, en in het tweede lid te vermelden dat de officier van justitie de afname van bloed enkel kan bevelen na een daartoe verleende machtiging van de rechter-commissaris. De ratio hierachter is, zo staat in de conceptmemorie van toelichting, dat met de afname van bloed een ingrijpende inbreuk wordt gemaakt die extra waarborgen behoeft.

Deze wijziging en de motivering daarvan stuiten op twee bezwaren.

Het eerste bezwaar betreft de wetssystematiek. Het nieuwe Wetboek van Strafvordering zoals

voorgesteld in de Eerste vaststellingswet kent drie bevoegdheden op basis waarvan bloed afgenomen kan worden van een verdachte. Onderzoek naar gebruik van geweldbevorderende middelen (artikel 2.6.11 lid 2), DNA-onderzoek (artikel 2.6.17 lid 1) en onderzoek naar een besmettelijke ziekte (artikel 2.6.20). In géén van deze artikelen is voor de afname van bloed een machtiging van een rechter-commissaris vereist. Onderzoek naar een besmettelijke ziekte in de zin van artikel 2.6.20 vereist dan wel een machtiging van de rechter-commissaris, maar deze machtiging is vereist ongeacht welk lichaamsmateriaal voor dit onderzoek wordt afgenomen en ziet dus niet op het beschermen van de verdachte bij bloedafname. Het bevel tot afname van bloed kan daarnaast ook gegeven worden door een hulpofficier van justitie bij onderzoek naar geweldbevorderende middelen.

Met de voorgestelde wijzigingen zou het nieuwe artikel 2.6.14 de vierde onderzoeksbevoegdheid zijn op basis waarvan bloed kan worden afgenomen van een verdachte, maar de eerste onderzoeksbevoegdheid waarbij vanwege de inbreuk op de lichamelijke integriteit een machtiging van een rechter-commissaris vereist zou zijn.

Het voorgestelde nieuwe tweede lid van artikel 2.6.14 zou, kortom, niet op een logische wijze binnen de bestaande systematiek van boek twee, hoofdstuk zes passen. Dit wordt temeer bevestigd in de memorie van toelichting van de Eerste vaststellingswet bij artikel 2.6.17, waar op bladzijde 424 wordt toegelicht dat het vereiste van ernstige bezwaren voor het afnemen van celmateriaal niet geldt omdat dit ook niet zo is voor het onderzoek in het lichaam, dat de grotere inbreuk vormt:

‘Hoewel het afnemen van celmateriaal voor het bepalen en verwerken van een DNA-profiel een grotere inbreuk op de lichamelijke integriteit van de verdachte oplevert dan het nemen van de in artikel 61a, eerste lid, onderdeel b, genoemde lichaamsafdrukken omdat daarvoor het lichaam moet worden binnengegaan (de mondholte in geval van wangslimvlies en een ader in geval van bloed) (...) vormt dat geen rechtvaardiging om voor het afnemen van celmateriaal om die reden de eis van ernstige bezwaren wel te handhaven nu aan het onderzoek in het lichaam dat in veel gevallen een zwaardere beperking op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam inhoudt dan het afnemen van celmateriaal, die eis om de redenen die in de toelichting bij artikel 2.6.8 zijn genoemd, in het nieuwe wetboek niet verbonden is (...).’

Volgens deze ratio vormt het afnemen van bloed geen rechtvaardiging om de eis van een machtiging van een rechter-commissaris te handhaven, nu aan het onderzoek in het lichaam dat in veel gevallen een zwaardere beperking op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam inhoudt, die eis ook niet verbonden is.

Het tweede bezwaar ziet op het belang van snelheid bij toxicologisch onderzoek. Bloedafname in de zin van het voorgestelde artikel 2.6.14 tweede lid vindt altijd plaats ten behoeve van toxicologisch onderzoek. Toxicologisch onderzoek heeft als doel de aanwezigheid en concentratie van een bepaalde werkzame stof in het lichaam vast te stellen. Het is daarbij van belang om bloed op een zo kort mogelijke termijn af te nemen, omdat de concentratie van lichaamsvreemde stoffen bij leven afneemt. Navraag bij het NFI heeft uitgewezen dat een vertraging bij het afnemen van bloed kan leiden tot het missen van de aanwezigheid van werkzame stoffen, omdat de aanwezige concentraties te laag zijn geworden om nog te detecteren. Ook wordt het naargelang het bloed later wordt afgenomen moeilijker om een uitspraak te doen over de mate van concentratie van een stof ten tijde van bijvoorbeeld het strafbare feit, als terug moet worden geëxtrapoleerd in de tijd. De concentratie terug-extrapoleren in de tijd is trouwens niet altijd mogelijk – wat het belang van een snelle bloedafname benadrukt. Een vluchtige stof zoals GHB kan zelfs in hoge concentraties al na enkele uren niet meer meetbaar zijn bij een bloedonderzoek.

Het is, kortom, in het belang van het onderzoek dat bloed op een zo kort mogelijke termijn wordt afgenomen. Het in het voorgestelde tweede lid van artikel 2.6.14 opgenomen vereiste van een machtiging van een rechter-commissaris staat deze snelheid in de weg. Bij een ongunstige samenloop van omstandigheden is het niet ondenkbaar dat het verkrijgen van een machtiging van een rechter-commissaris meer dan een uur in beslag neemt. Daarbij wordt er vanuit de politiepraktijk op gewezen

dat artsen doorgaans weinig genegen zijn om – met name 's nachts – naar het bureau of de plaats delict te komen voor onderzoekshandelingen zolang het onzeker is of de daarvoor vereiste bevelen en machtigingen worden gegeven. Dus wanneer een machtiging van een rechter-commissaris met de nodige vertraging uiteindelijk ontvangen wordt, vangt pas daarna de reistijd van de arts aan.

De bovenstaande twee bezwaren brengen mij tot de conclusie dat, hoewel ik de voorgestelde wijziging van artikel 2.6.14 waarbij alleen het afnemen van lichaamsmateriaal wordt genormeerd van harte toejuich, het voorgestelde tweede lid het belang van de opsporing onevenredig benadeelt ten opzichte van het te beschermen belang van de verdachte. Vergelijkbare of zwaardere inbreuken op de lichamelijke integriteit van de verdachte vereisen geen machtiging van een rechter-commissaris – ook niet andere bij onderzoeksbevoegdheden waar precies dezelfde bloedafname plaatsvindt – terwijl de vertraging die kan ontstaan bij bloedafname door het vereisen van een machtiging de kwaliteit van toxicologisch onderzoek onherstelbare schade kan toebrengen. Ik adviseer u daarom de inhoud en strekking van het voorgestelde tweede lid van artikel 2.6.14 te heroverwegen. Mocht de conclusie toch zijn dat deze voorgestelde bepaling gehandhaafd blijft in het conceptwetsvoorstel, dan adviseer ik u daarbij een 'ventielbepaling' op te nemen. De mogelijkheid om op bevel van de officier van justitie over te gaan tot bloedafname in afwachting van de machtiging van de rechter-commissaris indien het onderzoeksbelang dit vereist zou ruimte geven om schade aan de kwaliteit van het opsporingsonderzoek te voorkomen wanneer uitsluitel over een machtiging van de rechter-commissaris te lang uitblijft.

Tot slot wijs ik op het volgende: in de versie van de Eerste vaststellingswet van artikel 2.6.14 staat in het tweede lid wie bevoegd is om het bevel tot afname van lichaamsmateriaal bij de verdachte uit te voeren. In de bij deze Aanvullingswet voorgestelde versie van artikel 2.6.14 komt deze bepaling niet terug. Uit navraag bij uw departement is reeds duidelijk geworden dat dit een omissie betreft, en dat deze bepaling in de volgende versie zal worden vernummerd en teruggeplaatst in een nieuw derde lid.

h. Informeren slachtoffer over de uitslag van onderzoek naar besmettelijke ziekte

De wijzigingen die in het conceptartikel UU worden voorgesteld aan artikel 2.6.20 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering hebben een mogelijke lacune in de regeling van de artikelen 2.6.20 tot en met 2.6.23 aan het licht gebracht.

Als er aanwijzingen zijn dat een slachtoffer van een misdrijf als gevolg hiervan besmet is geraakt met een ernstige besmettelijke ziekte, dan is de officier van justitie bevoegd om op basis van de artikelen 2.6.20 tot en met 2.6.23 te bevelen dat celmateriaal wordt afgenomen van een verdachte of van een derde. Het doel hiervan is onderzoek naar de vraag of de besmetting daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.

Deze regeling is een omzetting van de artikelen 151e tot en met 151i van het huidige Wetboek van Strafvordering. Volgens de memorie van toelichting van de Eerste vaststellingswet bij de artikelen 2.6.20 tot en met 2.6.23 op bladzijde 429 zijn geen andere wijzigingen beoogd aan te brengen aan deze regeling dan de benodigde technische omzetting naar het nieuwe wetboek.

Een verschil tussen deze regeling in het huidige wetboek en het nieuwe is echter dat de verplichting en grondslag om de verdachte en het slachtoffer te informeren over de uitkomst van het onderzoek in het nieuwe wetboek niet terugkomt. In het huidige artikel 151f lid 2 staat dat de officier van justitie degene wiens celmateriaal is onderzocht en het slachtoffer zo spoedig mogelijk informeert over de uitslag van het onderzoek.

Omdat één van de doelstellingen van de regeling juist is zekerheid te verkrijgen voor het slachtoffer of deze besmet is met een ernstige besmettelijke ziekte, lijkt het waarschijnlijk dat het ontbreken van een grondslag om informatie over het onderzoek te delen met het slachtoffer en de verdachte een omissie betreft. Ik adviseer u om deze grondslag voor het delen van deze informatie met het slachtoffer en de verdachte alsnog in de regeling van de artikelen 2.6.20 – 2.6.23 op te nemen.

i. Geheimen in het graf

De toelichting bij het conceptartikel VV gaat in op de mogelijkheden tot DNA-onderzoek na het overlijden van een persoon. Nadere bestudering van deze tekst heeft een nog niet eerder opgemerkt knelpunt in artikel 2.6.24 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering aan het licht gebracht.

Artikel 2.6.24 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering, waarin het onderzoek aan het lichaam van overledenen geregeld is, sluit waardevolle onderzoeksmogelijkheden uit voor onopgeloste misdrijven. Onderzoek aan het lichaam vereist conform het nieuwe artikel 2.6.24 dat dit lichaam in beslaggenomen is. Beslag is buiten heterdaad alleen mogelijk bij verdenking van een misdrijf waarop vier jaar of meer gevangenisstraf is gesteld, conform artikel 2.7.8. In de praktijk betekent dit dat onderzoek aan het lichaam van een overleden persoon die zelf verdachte is (of die bij leven verdachte zou zijn), niet mogelijk is als op het strafbare feit een lagere gevangenisstraf is gesteld dan vier jaar. Dit is een aanzienlijke beperking wanneer de dader van een onopgelost strafbaar feit overlijdt. De dader wordt begraven, zal nooit meer verklaren over wat er gebeurd is en neemt zijn geheim mee het graf in.

Om deze reden zijn de politie en het OM enkele jaren geleden het project 'Geheimen in het graf' gestart. Dit project richt zich erop om DNA-onderzoek te doen wanneer tijdens een overlijdensonderzoek aanwijzingen worden gevonden dat iemand bij leven mogelijke verdachte was van een strafbaar feit. Voorbeelden van aanwijzingen die aanleiding kunnen geven tot dit DNA-onderzoek zijn de vermelding van een zedendelict in een afscheidsbrief, kinderpornografie aangetroffen bij onderzoek van een gegevensdrager van de overledene of een recente bekentenis aan familie of vrienden van betrokkenheid bij een strafbaar feit voorafgaand aan suïcide.

Deze werkwijze leidde voor het eerst tot resultaten na de zelfmoord van een populaire voetbaltrainer die verdacht werd van het sturen van seksueel getinte e-mails aan zijn pupillen. DNA-onderzoek na zijn overlijden leverde een match op met sporen in een moordzaak op een 11-jarige jongen. Het project 'Geheimen in het graf' is opgezet om dit soort laatste mogelijkheden om een ernstig misdrijf op te lossen niet te missen. Forensisch officieren en forensisch rechercheurs worden aangemoedigd om deze mogelijkheid in te zetten wanneer daar enigszins aanleiding toe is.

Omdat in het nu voorgestelde artikel 2.6.24 voorgeschreven is dat het lichaam in beslaggenomen moet zijn voordat DNA-onderzoek uitgevoerd kan worden, is in sommige gevallen dit DNA-onderzoek niet meer mogelijk. Genoemde zaak van de voetbaltrainer is hier een goed voorbeeld van: het versturen van seksueel getinte e-mails aan minderjarigen is geen strafbaar feit waar vier jaar of meer gevangenisstraf op staat, maar twee jaar. DNA-afname van de voetbaltrainer zou na zijn overlijden onder artikel 2.6.24 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering niet toegestaan zijn. Als het lichaam van de verdachte de enige bron van zijn DNA is, dan zou de 'cold case' van de 11-jarige jongen onder het nieuwe Wetboek van Strafvordering voor altijd onopgelost blijven. Zijn familie zou in dat geval nooit weten wie de dader was.

Een oplossingsrichting is het wijzigen van de beslagbevoegdheid ten aanzien van het lichaam van overleden personen. Het wringt dat de bevoegdheid tot inbeslagname van een lichaam hetzelfde genormeerd is als de bevoegdheid tot inbeslagname van ieder ander voorwerp, zoals bijvoorbeeld een fiets. In de kern beschermt normering van de beslagbevoegdheid immers het behoud van het beschikkingsrecht van een verdachte of betrokkene over een voorwerp, wat een ander belang is dan bij de inbeslagname van een lichaam.

Een andere reden dat het wringt dat de beslagbevoegdheid ten aanzien van een lichaam hetzelfde genormeerd is als de bevoegdheid tot inbeslagname van een ander voorwerp, is dat hierdoor beslag van het lichaam niet altijd mogelijk is wanneer dit voor een opsporingsonderzoek wel nodig is. Het aanzetten van een persoon tot zelfdoding is, wanneer de zelfdoding volgt, strafbaar met maximaal drie jaar gevangenisstraf. Het buiten heterdaad in beslag nemen van het lichaam en het onderzoeken of er sporen aanwezig zijn op het lichaam van de verdachte is hierdoor niet mogelijk.

Om deze redenen adviseer ik u te overwegen de beslagbevoegdheid ten aanzien van het overleden lichaam op een andere wijze te regelen, bijvoorbeeld gelijk aan de wijze waarop deze bevoegdheid genormeerd is in de Wet wapens en munitie en de Opiumwet. Omdat de normering van de beslagbevoegdheid in deze wetten andere belangen beschermt, namelijk een veiligheids- en volksgezondheidsbelang, wijkt deze normering af van de beslagbevoegdheid van het Wetboek van Strafvordering. In verband met de bijzondere belangen die in deze beide wetten worden beschermd zijn opsporingsambtenaren te allen tijde bevoegd tot inbeslagname van daarvoor vatbare voorwerpen, ongeacht de strafmaat. Gezien het bijzondere karakter van het 'goed' dat een overleden lichaam is en de afwijkende belangen die beschermd worden met de normering van het beslag van een lichaam, adviseer ik u in het voorgestelde artikel VV van het conceptwetsvoorstel te bepalen dat opsporingsambtenaren te allen tijde bevoegd zijn tot de inbeslagname van een daartoe vatbaar overleden lichaam.

j. Onderzoek aan een lichaamsdeel

Op grond van artikel 2.6.24 kan de officier van justitie bevelen om onderzoek te doen aan een inbeslaggenomen overleden verdachte, aan een inbeslaggenomen overleden persoon ten aanzien van wie vermoed wordt dat deze slachtoffer is van een strafbaar feit, of aan een inbeslaggenomen lichaamsdeel van een overleden verdachte of slachtoffer.

Als een lichaamsdeel gevonden wordt van een persoon waarvan aangenomen wordt dat deze het slachtoffer is van een strafbaar feit, zoals een hand of een oor, dan staat hiermee niet vast dat deze persoon ook daadwerkelijk overleden is. Of dit lichaamsdeel in zo'n geval inbeslaggenomen en onderzocht kan worden op grond van de algemene beslagbevoegdheid zoals vastgelegd in artikel 2.7.8, of dat dit onderzoek pas plaats kan vinden na een daartoe op grond van artikel 2.6.24 gegeven bevel van de officier van justitie, is niet duidelijk. Ik adviseer om in de toelichting te verduidelijken dat het onderzoek aan een inbeslaggenomen lichaamsdeel een bevel zoals bedoeld in artikel 2.6.24 vereist wanneer uit feiten en omstandigheden blijkt dat de persoon aan wie de lichaamsdelen toebehoren waarschijnlijk overleden is.

4. Verbetering van de regeling van de buitengerechtelijke afdoening

Via verschillende onderdelen van het wetsvoorstel worden regelingen van buitengerechtelijke afdoeningsvormen aangepast. De wijzigingen betreffen de strafbeschikking, de transactie en de ontnemingsschikking. De voorgestelde nieuwe regeling introduceert een rechterlijke toets bij voorgenomen hoge transacties en bij voorgenomen hoge ontnemingsschikkingen. De voorgestelde nieuwe regeling van de strafbeschikking in Boek 3 maakt het mogelijk om daarin te bepalen dat de ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen, de geldboete en de taakstraf onder voorwaarden niet zullen worden tenuitvoergelegd.

Ik merk allereerst op dat de bepalingen ten aanzien van deze regeling met name relevant zijn voor het openbaar ministerie en de rechtspraak. Toch wil ik aangeven dat ik de aanpassingen in het wetsvoorstel toejuich. De mogelijkheid voor de officier van justitie om te bepalen dat de ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen, de geldboete en de taakstraf onder voorwaarden niet zullen worden tenuitvoergelegd biedt een duidelijke meerwaarde bij het afdoen van strafbare feiten.

5. Aanpassing van enkele onderdelen van de deskundigenregeling

In de voorgestelde artikelen L tot en met O van het conceptwetsvoorstel is de nieuwe deskundigenregeling neergelegd. Graag wil ik mijn waardering uitspreken voor het resultaat van uw inspanningen op dit onderwerp. Ik meen dat de nieuwe regeling dankzij zorgvuldige afwegingen recht doet aan de uiteenlopende belangen die een rol spelen bij dit onderwerp. De voorgestelde regeling gaat terecht uit van de verantwoordelijkheid en het vermogen van de politie om specialistisch onderzoek zorgvuldig, transparant en nauwkeurig uit te voeren.

6. Strafvordering op zee en in de lucht

Het voorgestelde artikel VVVV omvat een geheel nieuw hoofdstuk Strafvordering op zee en in de lucht. Met interesse heb ik de ontwikkelingen binnen dit onderwerp gevolgd en de nieuwe bepalingen die hier het resultaat van zijn bestudeerd. Deze bepalingen geven mijns inziens voldoende bewegingsruimte voor de toekomst en geven voldoende invulling aan die situaties waarin de normale strafvordering geen doorgang kan vinden.

Ten aanzien van artikel 6.3.19 zou ik graag het volgende advies willen geven. Dit artikel verschaft de commandant, de schipper en de gezagvoerder van een luchtvaartuig verschillende bevoegdheden om voor zover en voor zolang geen contact met de bevoegde autoriteiten mogelijk is, onder voorwaarden, zelfstandig strafvorderlijk op te treden. In lid 2 is bepaald dat artikel 2.5.27 niet van overeenkomstige toepassing is. In laatstgenoemd artikel zijn de gronden voor de toepassing van voorlopige hechtenis vastgelegd. In plaats van deze gronden gelden bij toepassing van artikel 6.3.19 de specifieke gronden genoemd in het eerste lid. Een bevel tot bewaring kan in deze situatie dan ook alleen worden gegeven 'voor zover en voor zolang als dit wordt gerechtvaardigd door de dringende noodzaak om gevaar voor leven of veiligheid te voorkomen of af te wenden of sporen van het strafbare feit veilig te stellen'. In de memorie van toelichting is aangegeven dat op dit punt de regeling afwijkt van de regeling voor zelfstandige bevoegdheidsuitoefening door opsporingsambtenaren (zie artikel 6.3.7). Echter, de reden hiervan wordt niet nader toegelicht. Deze specifieke toepassingsgronden zijn nieuw en betreffen een vereenvoudiging ten opzichte van de huidige wetgeving. Het verdient dan ook aanbeveling om de reden van deze afwijking in de memorie van toelichting expliciet naar voren te brengen.

7. Herstructurering van (bijzondere) voorwaarden en het toezicht op de naleving daarvan

Dit onderdeel van het wetsvoorstel wijzigt diverse regelingen met betrekking tot (bijzondere) voorwaarden en het toezicht op de naleving daarvan. De regelingen waarbij (bijzondere) voorwaarden een rol kunnen spelen worden hiermee gestroomlijnd, terminologie geherformuleerd en de volgorde van de voorwaarden logischer neergezet. Het toezicht dat in dit kader door de politie plaatsvindt vindt overwegend plaats op reactieve grond. Desalniettemin is het van groot belang dat de opgelegde voorwaarden in een specifiek geval voor de politie helder, duidelijk en eenduidig zijn. Dit maakt dat de politie snel en efficiënt kan acteren in het geval van een overtreding van een voorwaarde waarbij optreden van de politie noodzakelijk is. De verbetering die aangebracht is in de regelingen met betrekking tot de bijzondere voorwaarden acht ik dan ook zeer waardevol.

8. Vormgeving van het vernietigen van gegevens als strafrechtelijke maatregel

Via verschillende onderdelen van het wetsvoorstel wordt het vernietigen van ontoegankelijk gemaakte gegevens overgeheveld van het Wetboek van Strafvordering naar het Wetboek van Strafrecht. Hiermee wordt beoogd deze beslissing niet langer als strafvorderlijke beslissing maar als strafrechtelijke maatregel vorm te geven. Inhoudelijk wijzigt alleen dat wordt voorgesteld een dergelijke vernietigingsmaatregel ook op te kunnen leggen bij de uitvaardiging van een strafbeschikking, waar nu alleen tot vernietiging van gegevens besloten kan worden bij vonnis of afzonderlijke rechterlijke beslissing. Deze uitbreiding is logisch en wenselijk. In zaken die met een strafbeschikking worden afgedaan zal veelal geen sprake zijn van gegevens die tijdens een doorzoeking ontoegankelijk zijn gemaakt, maar er kunnen wel gevallen aan de orde zijn waarin gegevens bij een telecomaandbieder ontoegankelijk zijn gemaakt. Ook kunnen zich gevallen voordoen waarin op een inbeslaggenomen apparaat (zoals een telefoon) strafbare gegevens zijn aangetroffen. Indien onttrekking aan het verkeer van een dergelijk apparaat disproportioneel zou zijn, is verwijdering van de strafbare gegevens voorafgaand aan teruggave aan de beslagene een mogelijk alternatief, mits voldoende zekerheid bestaat dat alle strafbare gegevens verwijderd zijn. Om deze zekerheid te verkrijgen kan een volledig onderzoek aan het inbeslaggenomen apparaat nodig zijn, hetgeen een onevenredige inspanning van de politie kan vergen. In die gevallen ligt onttrekking aan het verkeer van het apparaat meer voor de hand. Niettemin is denkbaar dat ook in gevallen die worden afgedaan met een strafbeschikking, het vernietigen van gegevens op een inbeslaggenomen apparaat een geëigende en passende maatregel is.

9. Aanpassing van artikel 1.1.1 (strafvorderlijk legaliteitsbeginsel) in verband met de doorwerking van internationaal recht

Eén van de meest wezenlijke ontwikkelingen van de afgelopen decennia is het toenemende internationale karakter van criminaliteit. Door het vrije verkeer van personen binnen de Europese Unie, de globalisering van de economie en de opkomst van het internet zijn landsgrenzen vervaagd. Opsporing, vervolging, berechting en tenuitvoerlegging zijn daarmee al lang geen strikt nationale aangelegenheden meer. Ook het recht dat deze overheidsactiviteiten begrenst en normeert is niet meer zuiver een zaak van de nationale wetgever en rechter. Internationale rechtsbronnen zoals verdragen, richtlijnen, verordeningen en uitspraken van internationale rechterlijke instanties spelen in toenemende mate een rol. Niet alleen bij internationale strafrechtelijke samenwerking, maar ook in nationale strafzaken. Vanuit dit perspectief is het terecht dat in onderdeel A van het voorliggende wetsvoorstel het strafvorderlijk legaliteitsbeginsel, dat tot nu toe alleen stelt dat strafvordering plaatsvindt op de wijze bij de nationale wet voorzien, wordt verduidelijkt door toe te voegen dat ook toepasselijke verdragen en verbindende besluiten van volkenrechtelijke organisaties bronnen van strafprocesrecht zijn. Dit impliceert een opdracht aan zowel de uitvoerende organisaties als de wetgever. In de uitvoering dienen naast het Wetboek van Strafvordering ook rechtstreeks werkende internationale regels in acht genomen te worden. De wetgever dient te zorgen dat niet-rechtstreeks werkende internationale regels tijdig en juist verwerkt worden in het nationale recht, bijvoorbeeld door aanpassing van het Wetboek van Strafvordering.

Op nationaal niveau is de afgelopen jaren een werkwijze ontstaan waarbij al in een vroegtijdig stadium de uitvoerbaarheid van nieuwe wetgeving wordt betrokken bij de totstandkoming van wetgeving. De modernisering van het Wetboek van Strafvordering is daarvan een duidelijk voorbeeld. Steeds is in een iteratief proces gezien hoe mogelijke veranderingen in het strafprocesrecht zouden doorwerken in de uitvoering bij politie, Openbaar Ministerie, rechtspraak en andere uitvoeringsinstanties. Daarbij is meermaals gebleken dat de verwachte uitvoeringsconsequenties aanleiding gaven tot bijstelling van de voorstellen. Deze werkwijze leidt tot nieuwe wetgeving die uitvoerbaar is, en zo min mogelijk onbedoelde neveneffecten met zich meebrengt.

Een dergelijk proces is ook van belang als rechtsvorming in internationaal verband plaatsvindt. Ook bij de ontwikkeling van bijvoorbeeld richtlijnen en verordeningen van de Europese Unie is belangrijk dat de gevolgen van nieuwe normen en procedures voor de nationale uitvoeringsorganisaties in beeld worden gebracht en worden meegewogen. Ik zie het als een gedeelde verantwoordelijkheid om hieraan gezamenlijk invulling te geven. Vanuit uw ministerie door als vertegenwoordiger van Nederland in internationale organisaties ook de Nederlandse uitvoeringsorganisaties te betrekken en uitvoeringseffecten duidelijk voor het voetlicht te brengen, en vanuit de politie om al in een vroegtijdig stadium die effecten goed in kaart te brengen.

10. Introductie van een nieuwe heimelijke bevoegdheid tot het inloggen met rechtmatig verkregen gegevens op een elders aanwezig geautomatiseerd werk

Het wetsvoorstel bevat in onderdeel EEE het nieuwe artikel 2.8.17, waarin wordt geregeld onder welke voorwaarden in opsporingsonderzoeken toegang kan worden verkregen tot gegevens door gebruik te maken van inloggegevens. Het gaat dan om inloggegevens die de opsporing op rechtmatige wijze heeft verkregen, bijvoorbeeld doordat deze zijn aangetroffen tijdens een doorzoeking of die zijn 'afgevangen' tijdens een telecommunicatietap. De voorgestelde bepaling regelt dat deze inloggegevens mogen worden gebruikt op bevel van de officier van justitie, die daarvoor een machtiging van de rechter-commissaris behoeft. Deze nieuwe bevoegdheid kan alleen worden gebruikt in zwaardere zaken (verdenking van een strafbaar feit waarop ten minste vier jaar gevangenisstraf is gesteld), waarbij bovendien is vereist dat dat feit, gezien zijn aard of samenhang met andere misdrijven, een ernstige inbreuk op de rechtsorde oplevert. Ook is vereist dat het inloggen dringend vereist wordt voor de waarheidsvinding in het betreffende onderzoek. Met deze nieuwe bepaling wordt beoogd het 'gat' op te vullen tussen de bestaande en reeds in het wetsvoorstel voor de Eerste vaststellingswet voorgestelde bevoegdheden rondom netwerkzoekingen enerzijds en de bestaande bevoegdheid tot het 'op afstand heimelijk binnendringen' anderzijds.

Ik wil vooropstellen dat ik onderschrijf dat er nu een leemte zit in de bevoegdheden, en dat deze leemte door het voorgestelde artikel 2.8.17 wordt ingevuld. Hiermee wordt een belangrijke toevoeging gedaan aan de mogelijkheden tot opsporing in digitale omgevingen. Omdat digitale gegevens in steeds meer opsporingsonderzoeken een rol spelen is het van cruciaal belang dat het Wetboek van Strafvordering een op de stand van de techniek toegesneden geheel van onderzoeksbevoegdheden geeft. De voorgestelde bepaling geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Alleen voor waarheidsvinding

De voorgestelde bevoegdheid tot gebruik van inloggegevens is in het voorgestelde artikel beperkt tot waarheidsvinding. Hiermee lijkt te worden uitgesloten dat de bevoegdheid wordt gebruikt in het kader van ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel en, in verband daarmee, conservatoir beslag. Concreet lijkt de gekozen formulering eraan in de weg te staan dat de opsporingsdiensten gebruik maken van rechtmatig verkregen inloggegevens op een online *cryptocurrency-wallet*, met als doel om de daar aanwezige *currency* in beslag te nemen door deze over te boeken naar een *wallet* van het Openbaar Ministerie. Ik adviseer deze mogelijkheid in de voorgestelde bepaling niet uit te sluiten.

Op dezelfde wijze als de gebruiker inloggen

De bevoegdheid van artikel 2.8.17 is, zo blijkt uit de toelichting, bedoeld voor situaties waarin de opsporing beschikt over inloggegevens. Het moet gaan om een wijze van toegang verschaffen op 'eenvoudige', 'gebruikelijke wijze', waarbij 'er technisch niets anders gebeurt dan wanneer de betrokkene dit zelf zou doen' (p. 128). In de toelichting wordt telkens gesproken over de combinatie van een gebruikersnaam en een wachtwoord. In de praktijk is zichtbaar dat in toenemende mate gebruik wordt gemaakt van aanvullende beveiligingsvoorzieningen op de combinatie van inlognaam en wachtwoord. De meest gebruikte methode hiervoor is twee-factor authenticatie, waarbij na het invoeren van inlognaam en wachtwoord een verificatiebericht via e-mail of SMS wordt verzonden naar een e-mailaccount of telefoonnummer dat de gebruiker daarvoor eerder heeft gekozen. Als de opsporing ook beschikt over de inloggegevens van het betreffende e-mailaccount, kan het verificatiebericht worden ontvangen, en kan het inloggen op dezelfde wijze als de gebruiker dat zou doen worden voltooid. Als de gebruiker de twee-factor authenticatie via SMS heeft ingesteld, en de opsporing niet beschikt over het betreffende telefoontoestel, kan het SMS-verificatiebericht worden opgevangen via een, door de rechter-commissaris apart te machtigen, telecommunicatietap. Beschikt de opsporing wel over het betreffende telefoontoestel, dan kan het ontvangen van het verificatiebericht worden gebaseerd op artikel 2.7.39 (onderzoek aan nakomende gegevens). Het verdient aanbeveling dergelijke werkwijzen in de memorie van toelichting te benoemen, zodat helder wordt dat het uitgangspunt om geen andere handelingen te verrichten dan de gebruiker zou doen om in te loggen, in voorkomende gevallen kan worden ingevuld door gebruik te maken van verschillende bevoegdheden om de inloghandelingen van de gebruiker te repliceren.

Verhouding tot netwerkzoeking

De voorgestelde bepaling regelt het inloggen met rechtmatig verkregen (inlog)gegevens. De politie kan, zoals ook in de toelichting uiteen wordt gezet, op verschillende rechtmatige manieren aan inloggegevens komen. Eén van die manieren is het in beslag nemen van een telefoon of laptop, of het onderzoek aan een computer tijdens het doorzoeken van een (fysieke) plaats. Voor het gebruik van inloggegevens in die situaties bestaat echter de aparte bevoegdheid tot netwerkzoeking in artikel 2.7.40. Dit roept de vraag op hoe laatstgenoemde bevoegdheid zich verhoudt tot het nu voorgestelde artikel 2.8.17. Voor aparte regelingen zou aanleiding zijn als de situaties waarin kan worden ingelogd zodanig van elkaar verschillen dat daaruit ook een andere wijze van normering (vereiste verdenking, bevoegde autoriteit, eventuele termijnstellingen) dient voort te vloeien. Vooralsnog ben ik er niet van overtuigd dat de toegang tot elders aanwezige gegevensdragers/geautomatiseerde werken na beslag of tijdens een doorzoeking enerzijds, en diezelfde toegang zonder beslag of doorzoeking anderzijds, op verschillende wijze genormeerd zou moeten worden. Door de verschillende begrenzingen die in de bepalingen voor deze drie situaties zijn geformuleerd, kunnen vragen ontstaan over grensgevallen. Vanuit het belang van eenvoudige en eenduidige normering zou het daarom goed zijn om, ook in het

kader van de aankomende evaluatie van de Innovatiewet strafvordering waarin de praktijkervaringen met de netwerkingsoeking na beslag zullen worden meegenomen, te bezien op welke wijze de toegang tot 'elders aanwezige gegevens' in het nieuwe wetboek op meer eenduidige wijze geregeld zou kunnen worden.² Daarbij zou kunnen worden aangesloten bij de structuur die is gehanteerd bij het onderzoek aan digitale-gegevensdragers en geautomatiseerde werken in artikel 2.7.38.

DIGIT en Landelijke eenheid

Tot slot een redactionele opmerking: in de conceptmemorie van toelichting (p. 127) wordt team DIGIT genoemd 'van de Landelijke Eenheid van de politie'. Sinds de splitsing van de Landelijke eenheid maakt dit team deel uit van de Eenheid landelijke expertise en operaties.

11. Regels over het verstrekken van niet-strfbare gegevens na inbeslagneming

In artikel XXXX wordt een specifieke voorziening getroffen voor gevallen waarin een beslagene wenst te beschikken over gegevens die zijn opgeslagen op een door de politie in beslag genomen gegevensdrager. Hiertoe wordt een nieuw tweede lid toegevoegd aan artikel 6.4.4. Dat artikel bepaalt dat als een belanghebbende klaagt over het strafvorderlijk beslag op een gegevensdrager, hij daarbij dient aan te geven of zijn klacht alleen ziet op de gegevensdrager zelf, of ook op de daarop aanwezige gegevens. In het nu voorgestelde nieuwe tweede lid wordt bepaald dat de belanghebbende in zijn klaagschrift specifiek kan aangeven dat hij niet zozeer de gegevensdrager terug wenst te krijgen, maar wel wenst te kunnen beschikken over bepaalde daarop aanwezige gegevens. Hij kan met andere woorden vragen om verstrekking van die gegevens, in plaats van de verstrekking van de gehele gegevensdrager. Uiteraard zal het dan alleen kunnen gaan om niet-strfbare gegevens.

In de toelichting op artikel 6.4.4 is reeds uitvoerig ingegaan op de huidige praktijk en de jurisprudentie die zich op dit onderwerp heeft ontwikkeld. Het voorliggende wetsvoorstel biedt op dit punt een duidelijker wettelijk ankerpunt. Het is goed dat via de nu voorgestelde aanvulling op art. 6.4.4 met name door de bijbehorende toelichting meer duidelijkheid en houvast wordt geboden voor de afwegingen die in de rechtspraak gemaakt moeten worden als beslagene of andere belanghebbenden verzoeken om verstrekking van 'onschuldige gegevens'. Terecht wordt in de toelichting tot uitdrukking gebracht dat aan het klaagschrift in deze situaties hoge eisen moeten worden gesteld voor wat betreft de aanduiding van de gevraagde gegevens, zodat de officier van justitie en de politie voorafgaand aan de behandeling van het klaagschrift een goede inschatting kunnen maken van de hoeveelheid werk die met uitvoering van een bevel tot verstrekking gepaard zal gaan. Ook moeten hoge eisen worden gesteld aan het duiden van de relatie tussen het persoonlijk belang bij verstrekking en de feitelijke inhoud van de gevraagde gegevens, om situaties zoals in de aangehaalde zaak ECLI:NL:GHDHA:2019:391 te voorkomen. In die zaak bleek de beslagene geen enkel bestand te hebben aangewezen dat correspondeerde met het door hem gestelde belang. Alle uren die door meerdere politiemensen in die zaak waren gemaakt om met de beslagene te overleggen en de door hem aangewezen bestanden (ruim 600) te controleren waren dus voor niks geweest.

Uit een rondgang binnen het korps is gebleken dat dit type verzoeken met enige regelmaat worden gedaan, ook zonder dat daar een formeel klaagschrift aan ten grondslag ligt. Soms worden verzoeken direct tot de politie gericht, soms tot de officier van justitie. Het beeld is dat er jaarlijks 100 tot 200 van dergelijke verzoeken worden gedaan. Het is niet duidelijk of de voorgestelde regeling in het nieuwe wetboek zal leiden tot een toe- of afname van het aantal verzoeken dan wel het aantal klaagschriften dat zal worden ingediend. Het verdient aanbeveling het effect van de voorgestelde regeling na inwerkingtreding te evalueren als onderdeel van een invoeringstoets.

² Zie ook [REDACTED] 'Naar een zelfstandige regeling van de netwerkingsoeking in het nieuwe strafprocesrecht', DD 2023/55.

12. Aanpassing van de regels voor anderstalige slachtoffers

In de onderdelen P en T van artikel I van het wetsvoorstel wordt de regeling rondom de inzet van tolken bij aangiftegesprekken aangepast. In het wetsvoorstel voor het nieuwe Wetboek van Strafvordering is onbedoeld een wijziging aangebracht ten opzichte van het geldende wetboek. Het gevolg van die wijziging zou zijn dat de inzet van tolken bij aangiftegesprekken met anderstalige aangevers verplicht zou worden, waar nu ook gekozen kan worden voor andere vormen van 'taalkundige bijstand' zoals het voeren van het aangiftegesprek in een gemeenschappelijke derde taal of gebruikmaken van een aanwezige politiemedewerker die als niet-beëdigd tolk kan optreden.

Ik heb met instemming kennisgenomen van de nu voorgestelde wijzigingen in de artikelen 1.11.7 en 2.2.7, waardoor andere vormen van taalkundige bijstand bij aangiftegesprekken met anderstaligen mogelijk blijven. Daarbij stel ik wel vast dat ten aanzien van de inzet van tolken bij het getuigenverhoor van een slachtoffer een verschil met het huidige wetboek blijft bestaan. Volgens het huidige wetboek is de inzet van een tolk in deze situaties niet verplicht, terwijl het wetsvoorstel voor het nieuwe wetboek een dergelijke verplichting wel geeft. Dit leidt in de politiepraktijk tot naar verwachting 600 extra tolkinzetten per jaar. Hiermee is een structurele kostenpost aan extra tolkkosten gemoeid van €60.000 per jaar. Een getuigenverhoor waarbij een tolk betrokken is, duurt over het algemeen langer dan een verhoor zonder tolk. Over 600 verhoren per jaar betekent dit een extra capaciteitsbeslag van 0,34 FTE. Mede gelet op deze effecten, en gelet op het feit dat de Europese richtlijn waarin minimumnormen voor slachtoffer zijn opgenomen³ voor de genoemde situatie waarin een slachtoffer wordt verhoord slechts verplicht tot de inzet van een tolk als het slachtoffer daarom verzoekt, adviseer ik in de tekst van artikel 1.11.7 lid 2 de woorden 'op diens verzoek' in te voegen.

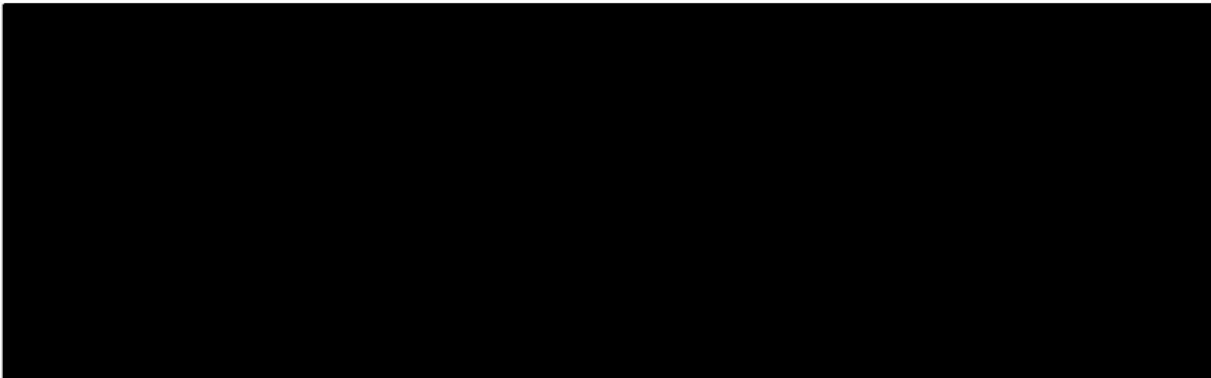
13. Aanpassing van de regeling over kennisnemen van brieven

Artikel XX van het wetsvoorstel wijzigt de regeling rondom het kennisnemen van in beslag genomen brieven, zoals die is opgenomen in artikel 2.7.16 van de Eerste vaststellingswet. In laatstgenoemd artikel is bepaald dat van ongeopende brieven die ergens anders dan bij een postvervoerder in beslag zijn genomen, slechts kennis mag worden genomen (en dus geopend mogen worden), na verkregen toestemming van de officier van justitie. Het gaat hier om brieven die bijvoorbeeld zijn aangetroffen tijdens de doorzoeking van een woning of andere besloten locatie, doorzoeking van een voertuig of die ten tijde van de aanhouding van een verdachte op zijn persoon of in zijn bagage zijn aangetroffen. Dergelijke brieven bevinden zich dus niet in de 'poststroom', maar zijn nog niet verzonden of juist reeds bezorgd.

Het wetsvoorstel breidt de eis van voorafgaande toestemming van de officier van justitie tot kennisneming uit naar alle in beslaggenomen brieven, dus ook brieven die bij aantreffen nog niet gesloten of reeds geopend waren. Deze uitbreiding wordt in de conceptmemorie toegelicht met een verwijzing naar de definitie van het begrip 'brief' in de Postwet, welke definitie in het nieuwe wetboek wordt overgenomen. De definitie in de Postwet maakt geen onderscheid tussen geopende en gesloten brieven, omdat de voorschriften van de Postwet ook van toepassing zijn op ansichtkaarten. Nu de Postwet geen onderscheid maakt tussen gesloten en open brieven, zou dit onderscheid ook in het Wetboek van Strafvordering niet gemaakt kunnen worden, zo begrijp ik de toelichting. Deze argumentatie overtuigt niet; gelet op het verschil in doelstellingen van de Postwet en het Wetboek van Strafvordering zie ik niet in waarom in het Wetboek van Strafvordering geen onderscheid gemaakt zou kunnen worden in beschermwaardigheid tussen gesloten en geopende brieven. Bovendien leidt de voorgestelde regeling tot uitvoeringsproblemen en uitvoeringslasten. Uitvoeringsproblemen ontstaan als opsporingsambtenaren bij het doorzoeken van een auto of bij aanhouding van een verdachte een ansichtkaart aantreffen. Volgens het wetsvoorstel zouden zij in die situatie geen kennis mogen nemen van het geschrevene, voordat zij contact met en toestemming van een officier van justitie hebben verkregen. Het is niet goed voorstelbaar hoe dit in de operatie gewaarborgd kan worden. Ook is de vraag

³ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ.

of de toestemmingseis ook geldt voor het kennisnemen van de 'uiterlijke kenmerken' van een brief, dat wil zeggen de gegevens die op de enveloppe zichtbaar zijn, zoals de naam en adresgegevens van de afzender en de geadresseerde. Uitvoeringslasten bij zowel politie als Openbaar Ministerie ontstaan doordat in meer gevallen dan nu toestemming van de officier van justitie verkregen moet worden. Om deze redenen adviseer ik dit onderdeel van de Eerste aanpassingswet te heroverwegen.





FM Haaglanden
19 SEP. 2024
Ontvangen

Gezien scankamer
JenV

19 SEP. 2024

Ministerie voor Rechtsbescherming
T.a.v. Directeur Wetgeving en Juridische Zaken
[REDACTED]
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

3984 NL, 7